

Psykologiens hemmelige tjeneste

Aleksandra Markovi#
ped.psyk-rådgiver/psykolog i Bærum kommune

Camilla Bärthel Flaaten
stipendiat og psykolog

«Det er som om vi jobber i en av landets hemmelige tjenester», uttalte en kollega av meg som også jobber i PP-tjenesten. Hvorfor er det sånn?

PP-TJENESTEN

PPT ER SOM EN KOLLEGA NYLIG SA en «gullposisjon» for en psykolog som ønsker å gjøre en varig forskjell i hverdagen til mange barn. Samtidig får man inntrykk av at det er en lite prioritert og anerkjent psykologjobb, og at psykologer som søker seg til PPT, raskt søker seg vekk når de får jobb i helsevesenet. Det som innføres av kommunepsykologer og livsmestring som fag, er vel og bra, men hvilke tanker har man for fremtiden til PP-psykologen? Er det tenkt at vi skal forlate posisjonen vår, eller mangler det kunnskap om hva PPT er, hva psykologer i tjenesten gjør, og hvilket potensial som ligger i PP-psykologen?

Ved vitnemålsutdelingen etter endt studium holdt presidenten vår en tale. Et av budskapene hans var at psykologer skulle ut i verden og ikke bare sitte på et kontor. Vi tok presidentens ord på alvor og begynte å jobbe i den virkelige verden, nærmere bestemt i skolen, da vi fikk vår første og nåværende jobb i PP-tjenesten.

I begynnelsen var det flere ting som overrasket. For det første hadde vi aldri forestilt oss mangfoldet av problemstillinger man kommer borti. For det andre merket vi hvor mye av faget vi fikk brukt i hverdagen. Og for det tredje kjente vi på hvor utrolig mye det er å lære. I rollen som PP-rådgiver er dagene sjelden like, tempoet er høyt, og bredden i hva du bør kunne litt om, er omfattende. I tillegg kreves det mye kunnskap om systemet, om lovverk og om læreplaner, noe man i liten grad blir kjent med i studiet.

Noe som også overrasket oss, var at PPT-feltet av mange ble sett på som en «startjobb», en rolle som er perifer i forhold til hva psykologer «skal» jobbe med, og en jobb som i liten grad får oppmerksomhet i studiet, i den faglige diskursen og generelt i samfunnet. Som en kollega i et netttforum skrev: «Det er som om vi jobber i en av landets hemmelige tjenester.» Dette synes vi er synd. PP-tjenesten er et sted der psykologi trengs, og der psykologer kan utrette svært mye.

Den varierte hverdagen

Til de som ikke kjenner til hverdagen som PP-rådgiver: Den er hektisk, og man er i aller høyeste grad «ute i verden». Utarbeidelse av sakkyndige vurderinger når det er behov for spesialundervisning, tar opp mye av tiden. Dette innebærer observasjon, testing, samtaler og møter, i tillegg til den faglige vurderingen, der man skal uttale seg svært spesifikt om hvilket opplæringstilbud en elev bør få, gitt dennes læreforutsetninger og rammene for opplæringen. I tillegg kommer systemarbeidet, bestående

av kompetanseheving ut mot skoler. I arbeidet med begge mandater kommer man inn på et bredt spekter av problematikk: spesifikke lærevansker, generelle lærevansker, konsentrasjonsvansker, atferdsvansker og problematisk skolefravær for å nevne noe.

Behovet for psykologisk kunnskap er kanskje mest åpenbart når det gjelder emosjonelle problemer og atferdsvansker blant elever. Barn som strever, kan være vanskelige å forstå for lærere og foreldre, og det er ofte mye frustrasjon i sakene vi kommer inn i. Å hjelpe systemet rundt med å nøste i vanskene, forstå dem og iverksette effektive tiltak kan gjøre en stor forskjell. Det er ofte indirekte arbeid, med kartlegging og samtaler med skole og foreldre, men også samtaler med elevene. Ingen sak er lik, og det er sjelden noen «quick fix» i sikte. Under veiledning med lærerteamet rundt eleven kommer ofte kunnskaper om psykoterapi til nytte. Det gjelder å forstå at også for læreren kommer mestring før motivasjon. Å bedre lærerens emosjons- og relasjonskompetanse kan være avgjørende, og komme hele klasser til gode.

Det koster mindre å satse på et eksisterende rammeverk enn å bygge noe nytt fra bunnen i mange kommuner

Imidlertid er faget vårt, slik vi ser det, minst like viktig i arbeidet med lærevansker. Vi er på farten med testbager (eller iPader), og det er viktig at man som PP-psykolog kjenner sin WISC (eller WPPSI, eller WAIS). Å uttale seg om læreforutsetninger og vurdere generelle eller spesifikke lærevansker krever forståelse for de underliggende kognitive funksjonene man søker å måle med testen, og hvordan de påvirkes av andre faktorer. Her har psykologer et klart bidrag å komme med. Vi har kunnskaper om metode, statistikk, psykometri, kognisjon og utviklingspsykologi som skal gjøre oss gode på dette. En god kognitiv vurdering kan bane vei mot bedre tilpasninger i skolen, og om ikke annet føre til en annen forståelse og empati for en elev som strever.

PP-psykologen – en glemt ressurs?

Det er bra at livsmestring og psykisk helse kommer mer inn i skolen, men vi kan ikke unngå å tenke at det er enda bedre å bruke psykologien til å styrke systemet rundt elevene før et lite problem blir et stort. Vi er førstelinje, vi er i posisjon til å gjøre en tidlig innsats. Vi er også i posisjon til å formidle råd fra helsetjeneste til skolen på et språk lærere forstår, og der de er i stand til oversette forståelse til tiltak.

Vi er i en posisjon til å koordinere innsats og gå i samarbeid med andre instanser rundt en elev. Å bidra til god tilpasset opplæring, spesialundervisning av god kvalitet og bedre relasjonskompetanse i skolen tenker vi har mye større potensial til å forebygge vansker og utenforskap enn psykoedukasjon. Uansett hva man putter inn i en læreplan, er det ikke sikkert at det når frem til Karsten med konsentrasjonsvansker, og som læreren oppfatter som intensjonelt forstyrrende. Eller til Stine med språkvansker, som kanskje ikke forstår så mye av språklig basert undervisning hvis den ikke er tilrettelagt ordentlig. Eller til Birgit,¹ som har trøblete hjemmeforhold og kanskje ikke kommer seg på skolen i det hele tatt. Vi vet at varig atferdsendring hos barn skjer gjennom varig atferdsendring hos de voksne rundt barnet. Som PP-psykolog har man dermed mulighet for å hjelpe mange barn som strever psykisk så vel som faglig.

Små kommuner har få kommunepsykologer, og flere av disse kommunene har ikke PP-psykologer i det hele tatt. Psykologene som er i PPT, er ofte nyutdannet, og en del av dem skifter

¹. De tre fornavnene som er brukt her, er fiktive.

jobb relativt fort. Dette er synd. PPTs mandat om systemrettet arbeid blir svekket av høy turnover, med den konsekvens at gullposisjonen i PPT ikke utnyttes fullt ut. Det er i dette landskapet man nå kjører en stor satsning på kommunepsykologer, der formålet er at alle landets kommuner skal ha en kommunepsykolog innen 2020. Hva er det som gjør at man tenker at dette vil gi bedre resultater enn for eksempel en prioritering av psykologene i PPT?

Årsakene er flere: Arbeid i PPT er ikke i fokus i løpet av utdanningen, i hvert fall ikke da vi studerte ved Universitetet i Oslo. For en del av oss har det vært både manglende kunnskap om PPT og en klar prioritering av psykisk uhelse i psykologutdanningen. Det har gjort det naturlig å ha en oppfatning om PPT som perifert, lavstatus og et midlertidig arbeid før man søker seg til klinisk arbeid i spesialisthelsetjenesten. Dette henger, mener vi, sammen med en klar nedtoning av flere viktige områder av normalpsykologien og et snevert syn på hva en psykolog er og kan være. Vi jobber ikke i helsetjenesten, men opplever oss ikke som mindre psykolog av den grunn. Hver eneste dag får vi brukt utdanningen vår, like mye som vi hadde gjort på et DPS. Alle har en psykisk helse, og psykologifaget omfatter også kunnskap om læring, utvikling, kognisjon, relasjoner, gruppedynamikk, og emosjoner hos helt vanlige (og mer uvanlige) barn.

Vi ser også en manglende vilje hos det offentlige til å satse på oss. Vi er dyre for kommunene å betale for, og svært dyre å spesialisere. Det gjør oss lette å prioritere vekk i tider med stramme budsjett. Mulighetene for spesialisering i PPT er svært begrenset. Samfunns- og allmennpsykologi er eneste spesialisering som kan tas i sin helhet i PPT, men den er ikke kun rettet mot PPT. Det er heller ikke sånn at samfunns- og allmennpsykologi er den eneste spesialiseringen man kan ha nytte av i tjenesten; vi ser hos oss god nytte av spesialister i barne- og ungdomspsykologi og nevropsykologi. Vi mener også at spesialister i familiepsykologi kunne vært verdifulle i PPT. Vi ser en manglende vilje både fra Norsk psykologforening (NPF) og fra Kommune-Norge til å satse på oss. Vi tenker at en styrking av det etablerte for å ta ut potensialet som ligger i tjenesten, vil kunne gi mye forebygging for pengene. Det koster mindre å satse på et eksisterende rammeverk enn å bygge noe nytt fra bunnen i mange kommuner.

Derfor har vi følgende spørsmål til slutt: Hva er tanken med PP-psykologen oppi alt snakk om tidlig innsats, tett på og forebygging? Og hva tenker kunnskapsministeren om å bruke penger på å bygge nytt heller enn å styrke en tjeneste med så mye å gi? Menes det virkelig at tjenesten i fremtiden ikke skal være en arbeidsplass for psykologer, og på hvilket grunnlag? Hva kan gjøres for å sørge for stabile, kompetente psykologressurser i PP-tjenestene, slik at man får hentet ut det enorme potensialet som ligger i dem?